

תולדות: אמנות האנטי-שבירות

והן הנשמה זקוקים לסוג של תמימות כדי להתקיים. כמו הגותם של אינטלקטואלים רבים, הפילוסופיה של טאלב מתאימה לעולמם המחוּספּס של המבוגרים ושל חיי המעשה, אך קשה לתרגמה לעולם העדין של חינוך הילדים וחיי הנשמה.

האם תרגום שכזה אפשרי? תשובה לכך מסתרת בפרשתנו, פרשת תולדות.

בחוץ מדורה, בפנים להבה זעירה

לאחר עשרים שנות המתנה ארוכות זוכים סוף סוף יצחק ורבקה בפירות בטן – התאומים יעקב ועשו. אך במהרה מתגלה כי שני הילדים שונים לגמרי באופיים:

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים, וַיְהִי עֶשָׂו אִישׁ יָדָע צֵיד, אִישׁ שָׂדֶה, וַיִּצְקֶב אִישׁ תָּם יֵשֵׁב אֲהָלָיִם. וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֶשָׂו כִּי צֵיד בְּפִיו, וְרַבְּקָה אֲהָבָת אֶת יִצְחָק.

אחת השאלות המפורסמות לגבי הפסוקים הללו היא, כיצד זה כל אחד מההורים העדיף בצורה כה ברורה ילד אחד?

אחת הדרכים להשיב על כך היא לומר, שמה שיצחק ורבקה אהבו היו בעצם האופנים בהם הילדים גדלו. ספציפית יותר, נראה שכל אחד אהב את מסלול החיים ההפוך משלו: רבקה, בעלת התשובה שגדלה בחוץ לארץ, אהבה את הילדות השמורה והתמימה של יעקב הצדיק; ויצחק, שגדל מוגן ושמור בבית אברהם שבארץ הקודש, אהב את הילדות החופשית של עשו, בה ראה את הפוטנציאל לחזרה בתשובה.

אם לחזור למונחים של טאלב, נראה שיצחק ורבקה קראו שניהם את ספרו, אך הגיעו למסקנות ההפוכות: יצחק השתכנע, רצה ילד שיהיה מדורה חזקה, ולכן נהנה לראות את עשו גדל חשוף לרוחות העולם; ואילו רבקה לא השתכנעה, רצתה ילד שיהיה כמו נר עדין, ולכן שמחה שיעקב גדל שמור באוהל.

אך המשך הסיפור מחייב אותנו להגיע למסקנה מורכבת יותר. כשיעקב מתבגר, רבקה בעצמה דואגת להוציאו מאוהל התמימות, להפגישו עם רוחות העולם ולהפוך אותו למדורה גדולה וחזקה. הדבר מתבטא ראשית בכך שהיא מנחה אותו להתחפש לעשו ולקבל את ברכות הבכור, ולאחר מכן בדאגתה שהוא יצא מארץ ישראל ויתמודד עם העולם שהיא גדלה בו, עולמם של הארמים הרמאים והבלתי צפויים.

אך כעת אנו מבולבלים: האם רבקה רוצה ילד שביור או אנטי-שביר? התשובה היא, שהיא רוצה את שתי התכונות, וחשוב מכך – מבינה באיזה סדר צריך לבנות אותן. מצד אחד היא רוצה ילד שיהיה מדורה חזקה, אך מצד שני היא מבינה שכל מדורה מתחילה בלהבה זעירה של תמימות, הממשיכה לבעור בליבה פנימה. להבה זו שומרת על העדינות הפנימית של הנשמה, החיונית כדי לאזן את החספוס החיצוני שנוצר בנו כתוצאה מהחיכוך עם קשיי החיים.

נקודה למחשבה: הורים רבים רוצים לגדל את ילדיהם מוגנים בחממת האוהל. אחרים דווקא דוגלים בכך שהילדים ייחשפו מגיל צעיר לצדדים הפחות יפים של העולם וכך ילמדו להתמודד אתם. רבקה מציעה לנו מודל המשלב בין השניים – בתחילת הדרך חינוך שמור המגונן על נר הנשמה העדין, ובהמשך חשיפה לעולם והפיכתו למדורה חזקה. זהו השילוב המנצח שייצר את יעקב אבינו, ושצריך לשמש נר לרגלנו. בחוץ הָיוּ מדורה, בפנים להבה זעירה.

מוקדש לזיווג בן בן אורית, לנחת רוח, ברכה והצלחה.

מה אתם מעדיפים להיות – נר עדין ושבירי, או מדורה גדולה וחזקה? לפי הפילוסוף נאסים ניקולס טאלב אין שאלה. הוא פותח את ספרו "אנטי-שביר" במילים הבאות:

הרוח מכבה את הנר אך מחזקת את האש. כך גם עם אקראיות, אי-ודאות, כאוס; אתם רוצים להשתמש בהם, לא להתחבא מהם. אתם רוצים להיות האש ולייחל לרוח.

טאלב, אמריקאי ממוצא לבנוני, הוא מומחה עולמי לנושא האקראיות, שהפך להיות גורו של אנשי עסקים ומאמנים. בפסקה שלפנינו הוא מתמצת את עיקרי תורתו: האופן שבו סערות החיים ישפיעו עלינו תלוי בנו: אם אנו קטנים ופגיעים כשלהבת נר הם יכבו אותנו, אבל אם אנחנו גדולים וחזקים כמו מדורה הם יחזקו אותנו.

נעים להכיר: אנטי-שביר

הרעיון של טאלב מקופל במונח המקורי שהוא המציא, "אנטי-שביר". מה פירושו?

בדרך כלל אנו מבחינים בין דברים שבירים לדברים שאינם שבירים, או עמידים. כך למשל, זכוכית וחריטה הם שבירים, ולכן נתעסק איתם במשנה זהירות ונדביק עליהם מדבקת "שביר". לעומתם, פלסטיק ועץ אינם שבירים, ולכן איתם איננו צריכים להיזהר כל כך.

אך האם אלו הן שתי האפשרויות היחידות? טאלב שם לב שקיימת קטגוריה שלישית, שאין לה שם: דברים שזעזועים לא רק לא שוברים אותם, אלא מחזקים אותם. טאלב החליט לכנות קטגוריה זו "אנטי-שביר", שכן היא ההפך הגמור משבירות: בעוד לדבר השביר חבטות מזיקות, לאנטי-שביר הן מועילות.

דוגמא מובהקת למשהו אנטי-שביר הוא המערכת החיסונית שלנו. כשהמערכת החיסונית נפגשת עם חומרים העוינים לגוף, היא לומדת אותם ומפתחת נוגדנים כלפיהם. דוגמא נוספת היא שריר: כששריר מתאמץ אז ברמה המיקרוסקופית הסיבים שלו נקרעים, אך ברמת המקרו השריר כולו דווקא גדל ומתחזק. רוצים עוד דוגמא? המוח! כל תהליך של למידה והתפתחות קוגניטיבית כרוך בהתמודדות עם אתגרים וקשיים חדשים.

אין זה מקרה ששלוש הדוגמאות הללו לקוחות מגוף האדם. לפי טאלב, בני אדם הינם באופן כללי אנטי-שבירים. איך הולכים הפתגמים העממיים? מה שלא הורג מחשל, ואם קשה לך סימן שאתה בעלייה. עלינו כל הזמן לאתגר עצמנו עם התמודדויות חדשות, אחרת נתנוון.

חינוך ורוחניות

התזה של טאלב מרתקת ומשכנעת, אך כמדומני שיש לפחות שני תחומי חיים שהיא פחות לוקחת בחשבון.

התחום הראשון הוא חינוך ילדים. הגישה לפיה עלינו "להיות המדורה ולייחל לרוח" מתאימה באימון עסקי ואישי לאנשים מבוגרים. אך מה לגבי ילדים – האם גם בהם עלינו להאיץ להיות מדורה ו'לנשוף' עליהם קשיים ואתגרים? האם לא מוטב לילד לגדול קודם כל כלהבה עדינה, ורק אז בהדרגה להפוך למדורה?

התחום השני הוא רוחניות. גישת המדורה מתאימה להתנהלות בעולם הזה – עולם הגוף וחיי המעשה. אך מה עם הנשמה השוכנת בתוך הגוף? האם גם במישור הרוחני אין ערך לעדינות, שבירות וענווה? לא במקרה, הדימוי המרכזי בתורה לנשמה הוא של נר, "נר ה' נשמת אדם": הנשמה עדינה ודורשת הגנה, לא טלטלות ורוחות עזות.

המאפיין המשותף של החינוך והרוחניות הוא תמימות. הן הילד

